

UN MOMENT ISTORIC: PRIMIREA ARMATEI ROMÂNE LA BRAȘOV ÎN AUGUST 1916

HERBERT RABINOVICI

Se reunesc la această sesiune științifică brașoveană * evocări cu adinci semnificații și cu largi implicații pentru întreaga istorie modernă și contemporană a României. Este vorba de aniversările revoluției de la 1848, ale apariției „Gazetei de Transilvania” și în sfârșit a Marii Uniri de la 1918.

Orașul care găzduiește această sesiune este adînc ancorat în trecutul istoric.

Referindu-ne la cele trei momente amintite mai sus, se cuvine menționat că ele au avut un rol deosebit asupra destinului Țării Birsei, dar și asupra evoluției istorice a întregii țări ; aici, ca și în întreaga țară au răsunit îndemnul pașoptiste, s-au tipărit numerele patetice ale „Gazetei Transilvaniei”, publicație brașoveană, transilvăneană, românească. Aici, ca și în întreaga țară au răsunit puternic ecourile luptei tuturor românilor din străvechile teritorii românești ocupate de imperiile austro-ungar, țarist și otoman. De aici, ca și din întreaga Transilvanie au plecat împuterniciți de drept și de fapt pentru a vota la Alba Iulia unirea Transilvaniei cu România. Și toate aceste fapte sînt atestate, ele au existat ca fapte și despre ele avem mărturii, avem documente a căror cunoaștere și difuzare ne revin acum pentru cei ce vor veni.

Sensul evenimentelor celor mai de seamă din istoria României, aceste momente de cotitură, calitativ superioare își au obârșia într-un proces continuu de luptă pentru dreptate socială, unitate și independență națională, în care fiecare element în contextul manifestărilor concrete ce s-au desfășurat în timp, ne va permite să înțelegem la valoarea cuvenită, marile evenimente din istoria țării, care la 1918 s-au ridicat la cea mai înaltă cotă.

Am socotit util să evocăm la această sesiune modul în care a fost primită armata română la Brașov în august 1916 și cum s-a reflectat aceasta în coloanele „Gazetei Transilvaniei”. Socotim că această evocare va sublinia o dată în plus caracterul unanim al năzuințelor care s-au manifestat în Transilvania deopotrivă de-a lungul timpului pentru unirea cu țara. „Gazeta Transilvaniei” sensibilă la mișcările istoriei era o tribună de luptă, un mijloc de reflectare a dorinței neîntinate a populației românești din Transilvania pentru libertate și unitate națională ; acest organ de presă a fost în același timp un mentor al înfrățirii naționale, al apropierii dintre români și alte naționalități care au trăit și muncit pe aceste meleaguri.

---

* Comunicare susținută în cadrul Sesiunii Muzeului județean Brașov cu ocazia aniversării a 140 de ani de la apariția „Gazetei Transilvaniei” și 130 de ani de la Revoluția română de la 1848, 14 aprilie 1978.

Primul război mondial, expresie a manifestării contradicțiilor imperialiste, a grăbit și a adâncit criza internă a marilor monarhii multinaționale. Acest război — deși provocat de setea de cucerire a marilor puteri din cele două tabere adverse — a favorizat amplul și complexul proces al mișcării naționale burghezo-democratice finalizate prin constituirea de state naționale independente. Impetuoasa manifestare a luptei naționale era expresia convingerii națiunilor oprimate că progresul nu mai era posibil decât în cadrul statului propriu, suveran. Harta Europei în ajunul primului război mondial ilustra un statut politic și teritorial anacronic, illogic, statut care ignora legitimele drepturi ale națiunilor.

Declarația de război adresată de România Austro-Ungariei în august 1916, într-un moment în care sorții războiului nu erau hotărâți, urmată de angajarea sa militară cu toate forțele în scopul eliberării Transilvaniei, Bucovinei și Banatului, a constituit o acțiune cu caracter național ce s-a înscris în lupta generală, multiseclară a românilor pentru libertate și unitate națională.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că : „participarea țării noastre la război împotriva Puterilor Centrale, a coincis cu dorința arzătoare a maselor largi populare de a realiza unirea cu Transilvania, făurirea statului român unitar”¹. Intrarea României în război a avut așadar scopul de a elibera teritoriile române aflate sub dominația monarhiei austro-ungare și unirea lor cu țara.

România de atunci, poporul român, ar fi dorit sincer făurirea statului său unitar nu prin război, dar aceasta nu depindea de el. „În condițiile unei țări ca România, cu teritorii cotate de marile puteri vecine, singura posibilitate de a realiza idealul național în acele condiții istorice era folosirea conjuncturii internaționale de atunci... Oricum indiferent de calea aleasă sau impusă de împrejurări pentru făurirea statului național unitar, scopul urmărit de poporul român revenea progresului și democrației, răspundea năzuințelor lui de veacuri”².

Efortul României în războiul său just, contribuția adusă la înfringerea Puterilor Centrale și căderea monarhiei bicefale au impus marilor puteri ale Antantei, mai târziu la Conferința de pace de la Paris recunoașterea legitimității voinței unanime a națiunii române, materializată în constituirea patriei unice. Implicarea Austro-Ungariei în primul război, a antrenat de la bun început din iulie 1914 și Transilvania, fapt care a pus în fața românilor transilvăneni problema acuității luptei de eliberare națională și a dus la o reală recrudescență a manifestărilor directe ale acestora în lupta lor ce avea să culmineze prin unirea din 1918. Românii ardeleni, dintre care mulți brașoveni căzuți prizonieri în Rusia au militat încă din 1915 pentru înrolarea lor în armata română, pentru participarea lor la lupte în rindurile acesteia, împotriva Puterilor Centrale (fapt ce se va realiza ulterior).

Intrarea României în războiul pentru eliberarea Transilvaniei era cerută cu insistență, în vara anului 1916 de masele largi populare de pe ambele versante ale Carpaților. Federația Unionistă, Liga Culturală, au

¹ NICOLAE CEAUȘESCU, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 3, București, 1969, p. 713.

² ION POPESCU-PUȚURI, *Pentru o cauză dreaptă. Intrarea României în război în august 1916*, în „Anale de istorie”, nr. 6, 1977, p. 22—23.

desfășurat o largă campanie în acest sens, presa făcea de asemenea presiuni pentru a determina guvernul de a intra în război de partea Antantei. La 19 iunie 1916 ministrul Austro-Ungarei la București, Czernin, informa despre puternica ampoare a mișcării naționale românești arătând că : „zdrobirea monarhiei ia în mentalitatea română forme tot mai concrete“. Presiunile Antantei deveneau tot mai puternice. În aceste împrejurări s-a semnat la București 4/17 august 1916, Tratatul de alianță între România, Rusia, Anglia, Franța și Italia precum și convenția militară. Prin acest tratat Antanta se angaja să „garanteze integritatea teritorială a regatului României pe toată întinderea frontierelor sale“ și să recunoască României dreptul de a alipi Bucovina, Transilvania și Banatul.

La 15 august 1916 România a declarat război Austro-Ungariei. În lucrarea sa, *Manevra strategică*, generalul Alexandru Anastasiu, profesor la Academia militară, scria : „am început ofensiva noastră în Ardeal chiar în acea zi, prin împingerea cu entuziasmul general în toată țara, a trupelor de acoperire a mobilizării, peste Carpați“³. Autorul susmenționat mai relatează că principesa germană Blücher scria într-un ziar londonez în anul 1920, că : „atunci când Kaizerul a primit la Viena vestea despre declarația de război a României a devenit alb la față ca hîrtia și tremurînd, a spus : «de acum totul e pierdut și așa face bine să abdic»“.

În zilele fierbinți ale lui august 1916, cînd trupele române pătrundeau în Transilvania, prin cele 18 puncte, „Gazeta Transilvaniei“ insera în coloanele ei, unele din cele mai patetice, mai puternic patriotice articole pe care le-a publicat. Semnificativ este numărul festiv al ziarului din 24 august/6 septembrie, apărut în chenar tricolor, care relatează pe larg acest moment mult așteptat : „Marți dimineată se lătise cu iuțeala fulgerului știrea că armatele române respingînd cu un elan nemaipomenit armata austro-ungară din munți, trecătoare și valea Timișului, se apropie de Brașov. Grupuri de femei și bărbați se strînseseră în piață comentînd în fel și chip zvonurile.

... În cursul după-amiezei primarul orașului d. Fabricius a avut o consultare cu cîțiva consilieri comunali. În urma acestei consultări s-a prezentat o delegație la dl. medic Baiulescu, rugîndu-l să binevoiască să întîmpine împreună cu ei pe comandantul trupelor române la intrarea în oraș. D. dr. Baiulescu, conformîndu-se dorinței exprimate s-a prezentat pe jos către ora 3 jumătate (d.m.) însoțit de locțiitorul primarului și de un grup de mai mulți consilieri români, sași și maghiari la capătul orașului Brașov (răspîntia drumurilor spre Hărman și Dîrste) așteptînd sosirea armatei române. După cîteva minute de așteptare a sosit comandantul trupelor române — dl. colonel Darvari în fruntea unui grup de ofițeri și soldați români. După o scurtă vorbire rostită de dl. Fabricius, a luat cuvîntul dl. dr. G. Baiulescu spunînd cam următoarele : «În numele populațiunii române a vechiului și prea frumosului oraș Brașov vă zic : Bine ați venit ! Totodată sînt autorizat să vă binecuvîntez cu toată căldura în numele populațiunii săsești și maghiare care locuiește cu noi împreună în acest oraș. Prin graiul meu vă asigurăm cu toții fără deosebire de naționalitate și confesie, că vom da dovezi de cea mai perfectă loialitate și vom fi cît se poate de prevenitori față de brava armată română. Vă rugăm din

³ ALEXANDRU ANASTASIU, *Manevra strategică*, București, 1937, p. 190.

partea noastră domnule colonel să binevoiiți a lua poporațiunea acestui oraș sub scutul și ocrotirea dvs.». A răspuns în cuvinte lapidare dl. colonel Darvari declarînd că orașul Brașov este cucerit pe vecie de trupele românești și a dat asigurări delegației că armata română va respecta viața și avutul cetățenilor patriei. Terminîndu-se cu acest act solemn, primele trupe românești aparținînd regimentului VI Mihai Viteazul și-au făcut intrarea triumfală în orașul Brașov fiind primite cu flori și cu aclamații însuflețite de către populația orașului fără deosebire de naționalitate⁴.

Desigur, toate acestea reflectă puternicele simțăminte ale populației Brașovului la sosirea trupelor române, emoția, bucuria de nedescris resimțită cu acest prilej și exprimată în „Gazeta Transilvaniei”.

Bine ați venit⁵, un titlu lapidar, dar cuprinsul aricolului este de-a dreptul emoționant. „Bine ați venit. Cu aceste cuvinte scurte dar de un adînc înțeles a salutat marțea trecută primul român al orașului Brașov pe mindrul colonel român și pe vitejii săi ofițeri și soldați care, într-un elan de nedescris care va rămîne pentru toate timpurile un miracol — au trecut în zbor stîncile și văile Carpaților, au înfrînt rezistența armatei austro-ungare și au cucerit Brașovul. Bine ați venit, strigăm noi cei de-un sînt și de-o lege... leilor Carpaților, care în cîteva ceasuri au răzbit pe o întindere de 400 km, Munții Carpați, crezuți de neînvins. Bine ați venit. Iar dacă nu v-am putut primi așa cum am fi dorit și dacă multora din noi, care v-am văzut intrînd triumfal în Țara Birsei ne-a secăt glasul și am stat uluiți și înmărmuriți, iertați-ne. Prea mare e minunea, care se desfășoară de cîteva zile în fața ochilor noștri sufletești, prea grandioasă și neînchipuită schimbarea a căror martori istorici ne-a fost dat să fim și prea crîncene au fost suferințele pe care le-am îndurat pînă în clipele Învierii... Stăm și azi încă uluiți, nu găsim cuvinte să dăm glas bucuriei înăbușite de suferințele seculare, ne ștergem din nou ochii plîși împăienjăiți, întrebîndu-ne : se poate ? S-a putut”.

Intr-un alt articol, intitulat „Visul”, „Gazeta Transilvaniei” arată : „Carpații care se ridicau ca un zid blestemat între fiii acestui neam, peste noapte s-a prefăcut în «șira vertebrală» a luptei pentru unitate națională”. Este interesant de subliniat finalul articolului : „e rîndul celor vii acum, ca dîndu-și mîna pe temelia cimentată cu sînge de acești eroi să înfăptuiască în întregime în toată splendoarea idealul național : visul României mari !”.

Ni se par concludente aceste cîteva extrase din „Gazeta Transilvaniei” care confirmă totala adeviziune la cauza generală a poporului român, reprezentînd întruchiparea celor mai înalte năzuințe de libertate și unitate care au străbătut ca un fir roșu întreaga istorie a României.

⁴ „Gazeta Transilvaniei”, nr. 175, 24 august/6 septembrie, 1916.

⁵ *Ibidem*.

EIN HISTORISCHES EREIGNIS: DER EMPFANG DER RUMÄNISCHEN ARMEE IN KRONSTADT IM AUGUST 1916

(ZUSAMMENFASSUNG)

Im August 1916 trat Rumänien an Seite der Entente gegen die Mittelmächte in den Ersten Weltkrieg ein und das rumänische Heer überschritt die Karpaten, um Siebenbürgen von der österreichisch-ungarischen Herrschaft zu befreien. Am 24. August betraten rumänische Einheiten Kronstadt und wurden hier von der rumänischen Bevölkerung freudig begrüßt. Festausgabe mit der rumänischen Trikolore. Auf diese Ausgabe geht der Verfasser näher ein.